

ХОРТИНГ ЯК ЧИННИК ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ДОПРИЗОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

УДК 37.015.31:17.022.1:796.01

Роман Проць, старший викладач кафедри спортивних дисциплін і методики їх викладання
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ХОРТИНГ ЯК ЧИННИК ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ДОПРИЗОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

Стаття присвячена проблемі військово-патріотичного виховання засобами хортингу. Автор розкриває зміст хортингу як національного виду єдиноборства та комплексної системи самовдосконалення особистості, заснованої на фізичному, морально-етичному та духовному вихованні, і прослідковує можливість впровадження його елементів до процесу допризовної підготовки учнівської молоді в українських загальноосвітніх закладах.

Ключові слова: військово-патріотичне виховання, допризовна підготовка, прикладний хортинг, учнівська молодь, хортинг.

Лит. 9.

Роман Проць, старший преподаватель кафедры спортивных дисциплин
и методики их преподавания

Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ХОРТИНГ КАК ФАКТОР ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЕЖИ В ПРОЦЕССЕ ДОПРИЗЫВНОЙ ПОДГОТОВКИ

Статья посвящена проблеме военно-патриотического воспитания средствами хортинга. Автор раскрывает содержание хортинга как национального вида единоборств и комплексной системы самосовершенствования личности, основанной на физическом, морально-этическом и духовном воспитании, и прослеживает возможность внедрения его элементов в процесс допризывной подготовки учащейся молодежи в украинских общеобразовательных учреждениях.

Ключевые слова: военно-патриотическое воспитание, допризывная подготовка, прикладной хортинг, учащаяся молодежь, хортинг.

Roman Prots, Senior Lecturer of Sport Disciplines and Methods of Its Teaching Department
Drohobych State Pedagogical University by I. Franko

HORTING AS A FACTOR OF MILITARY-PATRIOTIC EDUCATION OF THE SCHOOL YOUTH IN THE PROCESS OF PRE-CONSCRIPTION TRAINING

The article deals with the problem of military-patriotic education with the help of the means of Horting. The author reveals the content of Horting as a national form of martial arts and comprehensive system of self-identity based on the physical, moral, ethical and spiritual upbringing, and traces the possibility of implementing of its elements to the process of pre-conscription training of the youth in Ukrainian schools.

Keywords: Applied Horting, military-patriotic education, pre-conscription training, school youth, Horting.

Постановка проблеми. Накопичений протягом років незалежності досвід українських навчальних закладів в галузі військово-патріотичного виховання учнівської молоді показує, що сучасна його система, головними ознаками якої є використання змісту й методів, що не відповідають віковим і психологічним особливостям учнів, невідповідність теоретичних розробок в галузі військово-патріотичного виховання до злободенних суспільних вимог, нерозробленість механізмів стимулювання й самопідготовки учнів до військово-патріотичного виховання, ігнорування у роботі зі школярами індивідуального підходу і т. ін., з огляду на свою невисоку дієвість, вимагає невідкладного реформування. У зв'язку з цим значної

актуальності набувають сьогодні принципово нові методи, засоби і форми військово-патріотичного виховання, що набагато ефективніше за традиційні дозволяють виховувати у старшокласників почуття патріотизму, любові до свого народу, Батьківщини, національних культурних та історичних цінностей, поваги до Конституції України; допомагають чітко визначати свою роль і місце у підтриманні належної обороноздатності країни; сприяють формуванню прагнення до оволодіння військовими знаннями, мотивації до підготовки себе до захисту своєї держави й служби в Збройних Силах України і у кінцевому результаті приводять до створення глибоко національної системи військово-патріотичного виховання. Особливе місце у цьому контексті належить, на наш погляд, хортингу.

ХОРТИНГ ЯК ЧИННИК ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ДОПРИЗОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

Хортинг – це сучасна універсальна система змішаного єдиноборства (MMA – HORTING), створена Заслуженим тренером України, майстром спорту України міжнародного класу Едуардом Єрмоменком. Як задекларовано вже у самій назві (від “Хортиця” – назви острова, де була розташована Запорізька Січ), в основу хортингу лягли принципи і методи військової підготовки, виховання характеру, вдосконалення майстерності та надбання змагального духу запорізьких козаків, доповнені результатами узагальнення багаторічних напрацювань та творчих винаходів українських тренерів, учених і спортсменів.

Фундаментом хортингу є особлива форма двобою з двома різноплановими раундами, що суттєво відрізняє його серед інших подібних видів спорту. Перший раунд проводиться в шоломах (за бажанням) та рукавицях. У ньому дозволяються удари ногами по ногах, руках, тулубу, голові. Дозволена також боротьба у стійці і партері як продовження прийому зі стійки. Двобій спортсменів проходить у високому темпі з ударами руками в голову, короткочасними захватами рук, ніг, будь-якими збивами суперника з ніг. Якщо не було очевидної переваги, нагдауну, нокауту, то признається другий раунд комплексного двобою, що проводиться без шолому і рукавиць. Тут спортсменам дозволені удари ногами у голову, тулуб, по ногах, по руках; голими руками і кулаками – удари у тулуб, по плечах, передпліччях, ногах. Дозволена також боротьба у стійці і партері, захвати, кидки, больові та задущливі прийоми у стійці і партері, утримання суперника на підлозі хорту (змагального майданчика) за шию, тулуб, кінцівки. Після другого раунду у жінок, юнаків та юніорів визначається переможець. У дорослих у титульних двобоях, двобоях за третє або перше місце може призначатися третій раунд – за поєднаними правилами перших двох (т. зв. Прайд-раунд).

Історичні витоки такої бойової техніки – в традиціях рукопашних двобоїв українських козаків. На Січі турніри між найсильнішими воїнами, представниками різних козацьких куренів та рукопашні сутички проводилися постійно і з найрізноманітніших приводів: для визначення керівників куренів і сотень, на гуляннях і святах, з метою помирити посварених козаків тощо. Двобою в живому колі з козаків – “хорті” – відбувалися не тільки на центральному майдані, а й у будь-якому іншому місці, в тому числі і під час походів, і навіть під час відпочинку – аби не втрачати і підтримувати реальні бойові навички на випадок

смертельної сутички. У козацький хорт учасники входили без зброї, знімаючи її задалегідь. Їм дозволялося обмотувати руки ганчір’ям, але наглядювий (так звали вікового козака, котрий стежив за двобоєм всередині кола) слідкував за тим, щоб у ганчірку не замотували каміння, у штанах не було прихованої зброї, а учасники двобою були тверезі. Козацькі двобої дозволяли всю можливу техніку самооборони і проводилися без урахування часу – аж поки один борець не сів на ураженого суперника зверху.

На Січі існував культ фізичної досконалості, на що поміж іншим вказують такі моменти: запорізькі козаки ніколи не обирали старшинами фізично вразливих людей; свій вільний час вони присвячували виконанню фізичних вправ та особистій бойовій підготовці; одним з основних критеріїв переходу молодика в ранг “істинного” запорожця була його фізична підготованість; у січових школах і школах джур було запроваджено посилене фізичне виховання дітей; існувала велика кількість легенд і переказів про надприродні фізичні можливості козаків [1, 11]. Проте культ цей органічно поєднувався із високою духовністю і мораллю. Так, знаємо, що козаки були глибоко віруючими людьми, володіли різноманітними духовними практиками, вміли медитувати, займалися характерництвом. Їм були притаманні такі кращі риси людського характеру, як безмежна любов до Батьківщини, патріотизм, повага до історії і традицій рідної землі, повага до старших, мужність, хоробрість, вірність і відданість своїй справі та національній ідеї. Відродження давніх козацьких традицій саме у такому форматі і сформувало ідею хортингу не як окремого виду спорту, а як “комплексної системи самовдосконалення особистості, заснованої на фізичному, морально-етичному та духовному вихованні” [1, 5], метою якої є, з одного боку, популяризація і підвищення ролі фізичної культури та спорту, залучення дітей та юнацтва до здорового способу життя, а з іншого – виховання особистості в душі добропорядності, патріотизму та любові до своєї Вітчизни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасна українська педагогічна наука вже звернула увагу на виховні можливості хортингу, про що свідчать численні публікації у фахових виданнях, присвячені різним аспектам виховання його засобами, таких авторів, як Е. Єрмоменко [2; 3; 9], Н. Мельник [5], М. Тимчик [8; 9] та інші. Важливо також згадати про те, що 5.12.2013 р. була підписана офіційна угода про наукову співпрацю між Міжнародною федерацією хортингу та Інститутом проблем виховання Національної

ХОРТИНГ ЯК ЧИННИК ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ДОПРИЗОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

академії педагогічних наук України, метою якої є наукове обґрунтування всіх напрямів розвитку єдинокорства та видання власного наукового фахового журналу “Теорія і методика хортингу”. На сьогодні на офіційному сайті Української федерації хортингу вже розміщено низку статей, котрі ввійдуть до його першого випуску [6]. У контексті нашого дослідження на особливу увагу заслуговують ті з них, що стосуються проблем військово-патріотичного та патріотичного виховання. Зробимо їх стислий огляд.

Експериментальному підтвердженню ефективності хортингу як засобу патріотичного виховання присвячена розвідка “Виховання патріотизму в старших підлітків у процесі занять хортингом” М. Тимчика. Описавши основні етапи проведеної ним дослідно-експериментальної роботи з формування патріотичної вихованості старших підлітків у процесі занять хортингом, автор формулює переконливі висновки про те, що систематичне й цілеспрямоване застосування української боротьби хортинг допомагає вихованню в школярів свідомих патріотичних переконань (в експериментальній групі кількість учнів з високим рівнем патріотичної вихованості наприкінці формувального етапу експерименту зросла на 21,16%, із середнім – на 17,46%, з рівнем нижче середнього зменшилася на 9,26%, з низьким – на 29,36%) [7].

В. Зелений у розвідці “Військово-патріотичне виховання учнів 10 – 11 класів засобами хортингу”, звертає увагу на те, що в сучасній Україні хортинг став важливою складовою загальнодержавної системи фізичної культури і спорту, патріотичного й духовного виховання молоді, відродження та розвитку українських бойових традицій. На переконання автора, залучення молоді до регулярних тренувань, участі в спортивних змаганнях та навчально-тренувальних семінарах сприяють зміцненню її здоров’я, розвитку фізичних, морально-вольових якостей та інтелектуальних здібностей. Прослідкувавши можливість застосування різних організаційних форм військово-патріотичного виховання у процесі секційних занять хортингом, В. Зелений робить висновок про те, що його ефективність залежить від низки педагогічних умов, які є визначальними при застосуванні комплексу форм, методів і засобів у різних педагогічних ситуаціях та на певних етапах проведення військово-патріотичної роботи (відповідність форм і методів змісту військово-патріотичного виховання й підготовки учнівської молоді до військової служби; тісний зв’язок організаційних форм з життям і повсякденною діяльністю учнів 10 – 11 класів; спрямованість на встановлення ділових контактів

і створення неформальних взаємин в учнівських та спортивних колективах; застосування різноманітних форм і методів, виходячи з певних закономірностей, що впливають з мети, змісту, принципів і методів військово-патріотичного виховання засобами хортингу тощо) [4].

Метою нашої статті є висвітлення ролі і значення хортингу для військово-патріотичного виховання учнівської молоді, здійснюваного у процесі допризовної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Чи не найбільше уваги військово-патріотичному вихованню у контексті хортингу присвятив його засновник – учасник війни у Республіці Афганістан Едуард Срьоменко. На його переконання, “без вирішення питання створення ефективної системи військово-патріотичного виховання неможливий подальший стійкий суспільний розвиток і забезпечення безпеки українського народу, держави та особистості в фізкультурно-спортивній, культурній, політичній, економічній, соціальній, духовній, військовій та інших областях” [1, 28]. Відтак задля успішного виховання людини, здатної захистити себе, свою родину, дім та Вітчизну, організація хортингу виробила, паралельно до концепцій спортивної та оздоровчої роботи, програму з військово-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Запропонована теоретиками хортингу програма є системою комплексного типу, що передбачає різнопланову навчальну діяльність, закріплення знань з курсу “Захист Вітчизни”, фізичного виховання та вивчення прийомів самозахисту і прикладного хортингу, медицини, географії, біології, основ здоров’я та здобуття практичних навичок для використання в повсякденному житті й екстремальних умовах. Її мета – “національно-патріотичне виховання підростаючого покоління, формування особистості патріота і громадянина, стійкої мотивації на необхідність безпечної життєдіяльності та здорового способу життя, уникнення шкідливих звичок, придбання і закріплення навичок дій у небезпечних ситуаціях побутового та громадського походження” [1, 29]. Згідно з програмою, завдання військово-патріотичного виховання хортингом полягають в оволодінні основними навичками збереження особистої та колективної безпеки, наданні само- і взаємодопомоги в екстремальних ситуаціях, зміцненні морально-вольового стану і фізичного розвитку учнів, ознайомленні з основами рятувальної справи, надання базової фізичної та спеціальної фізичної підготовки для служби в українській армії та підрозділах силових структур.

ХОРТИНГ ЯК ЧИННИК ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ДОПРИЗОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

Програму військово-патріотичного виховання хортингу у загальноосвітніх навчальних закладах розраховано на два рівні навчання:

- початковий – для дітей від 6 до 13 років, який відзначається поверхневим сприйняттям проблеми, але добрим знанням українських традицій та зацікавленістю дітей процесом патріотичного виховання через пісні, вірші, оповіді, зустрічі з дорослими відомими людьми тощо;

- основний – для юнаків і дівчат від 14 до 17 років, який характеризується помітним розумінням тематики і необхідністю самовиховання, здатністю учнів позитивно сприймати і вивчати такі напрями і дисципліни, як військова підготовка, стройова дисципліна, вогнева підготовка, прикладний розділ хортингу, основи самозахисту, прикладна фізична підготовка, гімнастика, акробатика, метання, спортивні ігри, безпека життєдіяльності та цивільний захист, топографія, туризм, спортивне орієнтування, етнічні бойові та оздоровчі традиції козацтва тощо.

Відповідно до неї, існують і різні форми військово-патріотичного виховання: теоретичні заняття різноманітного виховного напрямку, практичні навчально-тренувальні заняття з виду спорту, тренування з прикладного хортингу, туристські подорожі, відвідування історичних місць, місць козацької слави, участь у змаганнях тощо. Певні розділи військово-патріотичного виховання здійснюються у формі лекцій, бесід, розповідей, екскурсій до музеїв та військових частин, зустрічей із ветеранами війни, праці та військової служби, переглядів фільмів на військово-патріотичну тематику, походів місцями бойової слави, пошукової роботи, участі у роботі клубів та гуртків військово-патріотичного спрямування в загальноосвітніх закладах. Однею з основних форм військово-патріотичного виховання є також військово-шефська робота, яка полягає у встановленні та підтриманні зв'язків клубів і гуртків хортингу з ветеранськими організаціями, військовими частинами, вищими військовими навчальними закладами з метою проведення спільних заходів з військово-патріотичного виховання молоді, формування у неї громадянських почуттів та якостей сильної особистості, готової до захисту Вітчизни [1, 28–31].

Звернімося тепер безпосередньо до порушеної нами проблеми військово-патріотичного виховання засобами хортингу у процесі допризовної підготовки.

Виховний потенціал хортингу у сфері допризовної підготовки учнівської молоді зумовлений, на наш погляд, тим фактом, що основним завданням хортингу є формування не просто повноцінного спортсмена, а *спортсмена-*

воїна. Усе життя хортингіста складається з боротьби і самовдосконалення. Рід занять не є його основною ознакою, спортсмен як воїн – це тип особистості, стиль життя, спосіб взаємодії з навколишньою дійсністю. У першу чергу хортингіст вчиться керувати собою, своїми емоціями і бажаннями, намірами і вчинками. Перша і найважча перемога, яку він повинен одержати, – це перемога над самим собою. Фізична сила не є основною характеристикою воїна, вік і стан здоров'я не владні над його духовним станом, йому не чуже почуття страху, однак він насолоджується своєю здатністю спрямовувати це почуття в потрібне русло. Такий спортсмен завжди несе відповідальність за свої рішення і дії. Нетерпіння, пошук легких шляхів, досягнення мети будь-якою ціною, застосування своїх умінь з негідною метою не властиві воїнові. Спортсмен хортингу вміє використовувати будь-яку ситуацію у своїх цілях і виходити у двобої переможцем навіть у програшних ситуаціях. Головна його риса – вміння боротися за свою честь, гідність і Вітчизну до кінця. У цьому сенсі завдання хортингу та допризовної підготовки значною мірою співпадають.

Звернемо увагу і на такий момент: спеціальна фізична підготовка, яка проводиться з учнями під час занять з допризовної підготовки, – це спеціалізоване фізичне виховання, спрямоване на формування та вдосконалення фізичних якостей і навичок, необхідних для вирішення професійних військових завдань. Цим самим цілям служить і прикладний хортинг – спеціалізований процес фізичного виховання, який має на меті системний підхід до вирішення завдань, пов'язаних із створенням широких передумов для формування фізичних якостей, що знадобляться юнакам в умовах служби у Збройних Силах (висока працездатність, витривалість, чітка координація і точність рухів тощо). Зважаючи на те, що Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України хортинг у ролі варіативного модуля фізичної культури рекомендований до впровадження у загальноосвітніх закладах (Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1/11-8601 від 15.09.2011 р.), така спеціальна фізична підготовка у межах допризовної цілком може здійснюватися засобами хортингу. Тим більше, що прикладний хортинг вже має значний досвід у сфері військово-патріотичного виховання у передових організаціях, клубах, гуртках та секціях, а Українською федерацією хортингу розроблено два ґрунтовні методичні посібники із викладання єдиноборства в школах України – “Хортинг – національний вид спорту України” (схвалений для використання в

ХОРТИНГ ЯК ЧИННИК ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ДОПРИЗОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

загальноосвітніх навчальних закладах Міністерством освіти і науки України (Лист ПТЗО № 14.1/12-Г-184 від 24.05.2013 р.) та “Теорія і методика хортингу” (схвалений для використання в загальноосвітніх навчальних закладах (Лист ПТЗО Міністерства освіти і науки України № 14.1/12-Г-672 від 20.12.2013 р.).

Як зазначає Е. Єрмоєнко, хортинг як бойове мистецтво означає насамперед засіб досягнення перемоги над озброєним противником; однією з його методик є також вид боротьби без зброї. Проте насправді у прикладному хортингу відкриваються можливості набагато ширші, різноманітніші. Арсенал хортингу володіє ефективними і систематизованими способами перетворення будь-якого органу або частини тіла в засіб протистояння озброєному супротивникові. Тому кожний підготований хортингіст має все різноманіття природних засобів протидії, в числі яких не тільки кулаки, але й загартовані ноги, лікті, коліна, і що важливо – широкий арсенал ефективної кидкової техніки. З допомогою добре натренованих засобів хортингу спортсмен може нанести один, але потужний і остаточний удар у больову точку на ділянці тіла противника. В межах прикладного хортингу відбувається також розуміння вправ на розвиток сили, швидкості, витривалості; вивчаються основи самозахисту та самостраховки; виконуються підвідні та підготовчі вправи; формуються поняття про необхідну самооборону та захист від ударів руками, ногами; відпрацьовується нанесення ударів, захвати, звільнення від захватів; прогнозуються варіанти захисту від раптового нападу; тренуються прийоми боротьби з декількома противниками; вивчаються прийоми відновлення та лікування при небезпечних ураженнях і пораненнях [1, 34].

Висновки. Підведемо підсумки. Хортинг у вузькому розумінні – це українська повноконтактна версія змішаних бойових мистецтв, у широкому – багатоаспектна виховна система, першочерговим завданням якої є формування здорової, фізично розвиненої, високодуховної людини-патріота. Прикладний його розділ має на меті вироблення комплексу морально-бойових якостей майбутніх воїнів-захисників України, в чому виявляється його стратегічна близькість до

процесу допризовної підготовки, здійснюваного у вітчизняних школах. З огляду на це, вважаємо за потрібне широко вводити елементи прикладного хортингу до парадигми спеціальної фізичної підготовки, що проводиться в межах вивчення курсу “Захист Вітчизни”. Переконані: вихована на традиціях хортингу, його етичному кодексі та спортивних напрацюваннях українська молодь зможе набути повної моральної, психологічної та фізичної готовності до служби у Збройних Силах нашої держави, захисту її цілісності, незалежності та суверенітету.

1. Єрмоєнко Е. Навчальна програма гурткової (секційної) роботи “Хортинг” для учнів 1 – 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів: навчальне видання / Е. Єрмоєнко. – К.: ПАЛІВОДА А. В., 2012. – 268 с.

2. Єрмоєнко Е.А. Виховання наполегливості в молодших школярів у процесі занять хортингом через педагогічні умови / Е.А. Єрмоєнко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н.С. (гол. ред.) та інші]. – Умань: ФОП Жовтий О.О., 2013. – Вип. 46. – С. 233 – 240.

3. Єрмоєнко Е.А. Виховання наполегливості в школярів 6 – 7 років як умова ефективності навчальних занять хортингом / Е.А. Єрмоєнко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – Вип. 12 – С. 39 – 47.

4. Зелений В.О. Військово-патріотичне виховання учнів 10 – 11 класів засобами хортингу [Електронний ресурс] / В.О. Зелений // Теорія і методика хортингу: збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 1. – Режим доступу: <http://horting.org.ua/node/41357>.

5. Мельник Н. Духовно та фізично вдосконалюємося на заняттях із хортингу / Н. Мельник, О. Гречаний // Заступник директора школи. – К.: Вид-во МОН України, 2013. – Вип. 12. – С. 32 – 36.

6. Наукові статті членів Науково-методичної Колегії УФХ на тематику хортингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.horting.org.ua/node/40688>.

7. Тимчик М.В. Виховання патріотизму в старших підлітків у процесі занять хортингом [Електронний ресурс] / М.В. Тимчик // Теорія і методика хортингу: збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 1. – Режим доступу: <http://horting.org.ua/node/41307>.

8. Тимчик М.В. Патріотичне виховання учнів 7 – 9 класів у процесі занять хортингом / М.В. Тимчик // Нові технології навчання: Науково-методичний збірник / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2013. – Вип. 77. – С. 37 – 41.

9. Тимчик М.В. Хортинг як засіб виховання наполегливості в молодших школярів / М.В. Тимчик, Е.А. Єрмоєнко // Фізичне виховання в рідній школі. – 2014. – № 1 (89). – С. 38 – 41.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2014